

Arbeidsliv

Fremtidens arbeidsliv

NOU 2021:9 - Den norske modellen og fremtidens arbeidsliv. Utredningen som omhandler tilknytningsformer og virksomhetsorganisering har i høst vært på høring. Teknologidringer og økende digitalisering, globalisering, klimaendringer og endringer i befolkningssammensetningen medfører endringer i arbeidslivet. Det er blant annet foreslått endringer i arbeidsmiljøloven som har betydning for grensen mellom arbeidstakere og oppdragstakere.

✍ DAG KIELLAND NILSEN, ADVOKAT I NTF

Et utvalg ledet av advokat Jan Fougner og ellers bestående av representanter fra de åtte største hovedorganisasjonene i arbeidslivet, samt personer med kompetanse innen jus, samfunnsfag og samfunnsøkonomi presenterte tidligere i år sin innstilling.

Innstillingen behandler temaer knyttet til blant annet:

- Arbeidstakerbegrepet og grensen mot selvstendige oppdragstakere
- Arbeidsgiverbegrepet og arbeidsgiveransvar
- Midlertidig ansettelse
- Innleie og entrepriser
- Arbeidsmiljø, medvirkning og samarbeid
- Omgåelse og etterlevelse

Utvalget legger til grunn at den norske modellen skal styrkes og videreutvikles. Modellen innebærer at økonomisk politikk, inntektspolitikk, lønnsdannelse, arbeidslivspolitik og offentlig velferd sammen har bidratt til høy sysselsetting, god økonomisk utvikling og høy levestandard i Norge.

Utvalget viser til at systemet for lønnsdannelse og det brede samarbeidet mellom arbeidstakere og arbeidsgivere har fremmet omstilling og overgang til høyproduktive næringer. I Norge har vi lyktes med å kombinere trygghet for arbeidstakere gjennom faste ansettelser i relativt godt betalte jobber med muligheter for fleksibilitet og omstilling for virksomhetene.

Utvalget peker også på at mange er selvstendig næringsdrivende etter eget ønske, mange er tilfredse med sin situasjon og har ressurser til å håndtere det å være selvstendig. Blant de selvstendige finner man imidlertid også en annen og mindre gruppe som karakteriseres av mindre ressurser og som har et

sterkere og mer ufrivillig avhengighetsforhold til sine oppdragsgivere.

Akademikerne har i sitt høringssvar pekt på viktigheten av at det legges til rette for gode rammebetingelser for de selvstendige og å gi dem muligheter for å skape nye arbeidsplasser for seg selv og andre.

Arbeidstakerbegrepet og grensen mot selvstendige oppdragstakere

Noen oppdragstakere kan ha flere likhetstrekk med arbeidstakere, for eksempel at oppdragsforholdet innehar noen av de tradisjonelle kjennetegnene på arbeidsforhold, men ikke alle – eksempelvis at man er underlagt styringsrett. Dette omtales gjerne som at de befinner seg i en «gråsoner» mellom å være selvstendig oppdragstaker og arbeidstaker. I gråsonen er ikke forskjellene mellom en arbeidstaker og en oppdragstaker nødvendigvis så store, men konsekvensene av å havne på den ene eller den andre siden av streken, er betydelige.

Flertallet i utvalget foreslår endringer for klargjøring av arbeidstakerbegrepet i arbeidsmiljøloven (AML), slik at grensen mot selvstendige oppdragstakere blir tydeligere. Det vil bidra til at det for grupper i gråsoner blir lettere å avklare klassifiserings-spørsmålet. Forslaget vil i praksis kunne innebære at flere får arbeidstakerstatus.

Dette er av interesse også for tannleger da det i privat sektor er svært vanlig med oppdragstakere som selger sin tjenester til praksiseier. Dersom kontrakten regulerer dette feil og tannlegen ikke har nok selvstendighet kan man risikere en gjennomskjæring fra skattemyndighetene, eller et krav fra oppdragstaker, om at han i realiteten er å anse som arbeidstaker. Arbeidstakere har

et annet stillingsvern og andre rettigheter enn selvstendig næringsdrivende.

NTFs kontrakter er trygge og vi har vært opptatt av å være tydelige på viktigheten av dette skillet helt siden slike oppdragstakerkontrakter begynte å bli vanlige. Vi ser imidlertid ofte kontrakter som går for langt i å begrense oppdragstakers frihet slik at det likner et ansettelsesforhold, og kanskje også vil bli ansett som dette om det ble kontrollert. Vi har skrevet mye om dette skillet i merknadene til våre kontrakter og på NTFs nettsider.

Det er her viktig å minne om at reelle selvstendig næringsdrivende og oppdragstakere er et viktig element i arbeidslivet. Utvalgets forslag er ment å redusere omfanget av dem som er i gråsonene og hindre utnyttning av den enkelte dersom man i realiteten er underlagt så mye styringsrett og er i et avhengighetsforhold som tilsier at man er ansatt arbeidstaker.

Kollektive forhandlinger for oppdragstakere?

Et annet vurderingstema for utvalget har vært om enkelte oppdragstakere kan ha behov for rettigheter eller vern som i utgangspunktet er forbeholdt arbeidstakere. Her peker utvalget på at en mulighet til å forhandle kollektivt kan være en løsning. Dette er en rettsutvikling som også skjer i andre land og utvalget viser her til et pågående arbeid i EU.

Kollektive forhandlinger for næringsdrivende er i dag forbudt etter konkurranselovgivning og det vil være nødvendig med lovendringer før dette er aktuelt. Flertallet i utvalget anmoder imidlertid om at myndighetene foretar en vurdering og fremmer eventuelle forslag på dette området når de nødvendige avklaringer fra EU foreligger.

Dette kan gi interessante diskusjoner også i NTF fremover om hvilken rolle vi skal ta dersom det åpnes for slike kollektive forhandlinger for oppdragstaker.

Midlertidig ansettelse

Flertallet foreslår å oppheve den generelle adgangen til å ansette midlertidig i ett år i

§ 14-9. Flertallet viser særlig til at bestemmelsen bryter med lovens systematikk om at midlertidige ansettelser i utgangspunktet skal dekke midlertidige arbeidskraftbehov, og at bestemmelsen heller ikke ser ut til å ha fungert etter sin hensikt. Dette forslaget er allerede lagt frem for stortinget og vil sannsynligvis vedtas snart.

Annet

Næringsdrivendes trygderettigheter og velferdsordninger er gjennomgående dårligere enn for ansatte. Under koronapandemien er det blitt innført midlertidig lov om kompensasjonssystem for selvstendig næringsdrivende som har mistet inntekt som følge av utbrudd av covid-19. Dette er imidlertid ikke permanente rettigheter for næringsdrivende og utvalgets flertall anbefaler at slike problemstillinger utredes nærmere.

Fremover

Dersom det er flertall i stortinget for forslagene fra utvalgets flertall så vil det komme lovendringer etter hvert. Vi vil omtale de viktigste endringene etter hvert som de kommer. Interesserte kan også lese NOU 2021:9 i sin helhet ved et søk på regjeringens nettside: www.regjeringen.no